

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ἘΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ζ΄.

Ὅσα ἔχει παρὶ ἑαυτοῦ ἢ ἀποστολῆν διόρθωσιν
προσκόμωσιν ἢ παρὶ ποιήσεως καὶ ἄλλοι καὶ
τῶν ἄλλοι ἀνάγκη. (Ἰδὲν. Ἐπιτομή).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

—
1884

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΙΓΝΙΔΙΩΝ ΔΙΑ ΜΙΚΡΑΣ ΣΦΑΙΡΑΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ.

(Συνέχ. ἴδε εἰς προηγ. τεύχ. Α' καὶ Β'.)

1. Ἐπίσκυρος ἢ ἐφηβική. 2. Φαινίνδα. 3. Ἄρπαστον, ἅτινα ὑπὸ τινῶν ὡς τὰ αὐτά, ὑπ' ἄλλων ὡς διάφοροι παιδιὰ θεωροῦνται. Θὰ προσπαθήσω, πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀντύλλου χεῖραγωγούμενος νὰ φθάσω εἰς ὠρισμένον τι ἀποτέλεσμα.

Οὗτος λέγει : Διὰ τοῦ τρίτου μεγίστου εἶδους τῆς μικρᾶς σφαιρας ἔπαιζον ἐξ ἀποστήματος διεστῶτες. Ἐπειτα λέγει : Τούτου δὲ τὸ μὲν στάδιον (στατικὸν καὶ στάσιμον) ἐστὶ, τὸ δὲ δρομικόν, ἐξ οὗ μέχρι τοῦδε ἐσφαλμένως ἐνόουν περὶ τῶν δύο μερίδων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ παιγνίου, ὧν ἡ μὲν ἦτο ἰσταμένη ἢ δὲ πρέχουσα. Ἡ ἐννοια δ' αὕτη ἀντιφάσκει πρὸς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως δρομικόν. καὶ ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ καὶ ἰδίως ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἀσκήσεως διὰ τῆς κενῆς σφαιρας λέγεται ὅτι αὕτη ἐγένετο παραπλησίως τῷ δρομικῷ ἢ μετάφρασις λοιπὸν τῶν δύο φράσεων εἶνε αὕτη : Τούτου τὸ μὲν εἶνε (στάδιον) στάσιμος παιδιὰ, τὸ δὲ δρομική, καὶ ὁ γάλλος μεταφραστὴς λέγει : ce jeu est de deux espèces, selon qu'on le fait en restant en place ou en courant. Πρὸς ταῦτα παραβλητέα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου, Εὐσταθίου, Ἀθηναίου κλπ., περὶ τούτου λεγόμενα.

Διεξοδικώτατα ἐκ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων παιγνιδίων περιγράφεται τὸ πρῶτον, ὃ Ἐπίσκυρος ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου : « Καὶ ἡ μὲν ἐπίσκυρος καὶ ἐφηβική καὶ ἐπίκοινος ἐπίκλην ἔχει, παίζεται δὲ κατὰ πλῆθος διαστάντων ἴσων πρὸς ἴσους, εἶτα μέσην γραμμὴν λατύπη ἐλκυσάντων, ἣν σκυρον καλοῦσιν, ἐφ' ἣν καταθέντες τὴν σφαῖραν, ἐτέρας δύο γραμμὰς κατόπιν ἐκατέρας τῶν τάξεων καταγράψαντες, ὑπὲρ τοὺς ἐτέρους οἱ προανελόμενοι ῥίπτουσιν, οἷς ἔργον ἦν ἐπιδράξασθαι τε τῆς σφαιρας φερομένης καὶ ἀντιβαλεῖν, ἕως ἂν οἱ ἕτεροι τοὺς ἐτέρους ὑπὲρ τὴν κατόπιν γραμμὴν ἀπόσωινται ».

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Πολυδεύκουσ ἤτις βεβαιούται καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου, ἔπεται ὡς ἰδιάζον τῷ ἐπισκύρῳ τὸ ἐπόμενον : 1) ὁ τόπος τῆς παιδιᾶς περικλείεται διὰ σταθερῶν ἑρίων ἐκ τοῦ ὀπισθεν τῶν μερίδων, αἵτινες οὕτως εἰπεῖν πρέπει νὰ κορυφωθῶσι διὰ τῆς βολῆς τῆς σφαίρας· 2) ἡ σφαῖρα βάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ θέσει του σταθερῶς ἰσταμένου παίκτη· 3) ἡ σφαῖρα ἐν τῇ παιδιᾷ ταύτῃ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ληφθῆ, ἄλλως, ἐπειδὴ ὁ Πολυδεύκης μόνον τὴν λέξιν ἀντιβάλλειν μεταχειρίζεται πρὸς τὰ ὀπίσω (βάλλειν) δύναται κατὰ πάντα τρόπον, καὶ διὰ τῶν ποδῶν νὰ ἀπωσθῆ πρὸς τὸν ἀντίπαλον.

Βλέπομεν ὅτι ἐν τῇ παιδιᾷ ταύτῃ πρὸ παντὸς ἐφρόντιζον ὥστε νὰ λάβωσιν τὴν σφαῖραν εἰ δυνατόν ἐγγὺς τοῦ Σκύρου, διότι μόνον ἐντεῦθεν ἦτο δυνατόν, νὰ βάλωσι τὴν σφαῖραν ὑπὲρ τὴν ἐγθρικὴν γραμμὴν. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἔπεται ὁ κανὼν, ὅτι ἐκεῖ ἀκριβῶς, ἐνθα ὑπολαμβάνεται, πᾶσα ἡ γραμμὴ ἔπρεπε νὰ ἰσταται, ἔπως ἐντεῦθεν ῥιπθῆ ἡ σφαῖρα πρὸς τὰ ὀπίσω. Κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν γίγνεται καταληπτὴ ἡ σημασία τῆς λέξεως σ τ ᾱ δ ι ο ν, ἡ ἐ π ῖ σ κ υ ρ ο ς εἶνε ἡ στάσιμος παιδιὰ ἐπειδὴ ἐν αὐτῇ ὁ παίζων ἀπὸ στερεᾶς θέσεως ῥίπτει ἰστάμενος τὴν σφαῖραν.

Ἄν ἡ ἐκδογὴ αὕτη εἶνε ὀρθή, ἐξάγεται ὡς ἀναγκαία ἀντίθεσις πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πολυδεύκουσ, ὅτι ἐν τῷ σταδίῳ οἱ παίζοντες ἰστάμενοι ἐῤῥίπτον τὴν σφαῖραν, ἐν τῷ δρομικῷ ὅτι ἐνταῦθα ἡ σφαῖρα δρόμῳ καὶ μεθ' ὀρμῆς τινος ἐῤῥίπτετο. Καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιούται διὰ τινος τοῦ medicurrentis (παρὰ Σιδῶν. Ἀπολλινάρη) ὅστις φανερὰ πάλιν εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ τοῦ Γαληνοῦ ¹⁾ ὁ μετὰ ξὺ «καλούμενος παίκτης, καὶ διὰ τῆς σημειώσεως τοῦ Εὐσταθίου «ὅτι κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἡ φενίνδα καὶ τὸ ἀρπαστὸν, ἄφρῃσιν καὶ φυγὴν εἶχεν.» Ἄφρῃσις δηλοῖ ὅτι δὲν εἶνε μόνον, ὡς ἐξελήφθη, τὸ ῥίπτειν τὴν σφαῖραν, ἀλλὰ

¹⁾ Οὕτω καὶ Μ. Ἐτυμ. Ἐν λ. φεννίς ἐνθα λέγεται «ἔστι τὴν φενίνδα ἐπὶ τῆς ἀφρέσεως τῶν σφαιριζόντων».

π. γ. παρὰ Πausανία¹ τὴν θέσιν, ἐξ ἧς ὠρμῶντο οἱ τρέχοντες ἵπποι, καὶ αὐτὸς ὁ δρόμος τῶς ἵππων ὡς καὶ ἡ ῥιπή τῶν βελῶν.² Κατὰ ταῦτα, καίτοι οὐδεμίαν ὠρισμένην ἀπόδειξιν τῆς σημασίας τῶν λέξεων δύναμαι νὰ παράσχω, δὲν θὰ ἦτο πολυμηρὸν, νὰ μεταφράσω τὰς λέξεις τοῦ Πολυδεύκουσ ἀφ ε σ ι ν καὶ φ υ γ ῆ ν δια τοῦ ῥιπή καὶ φυγή. Τὸ φεύγειν τοῦτο, ὅπερ εἶνε ἡ ταχεῖα ὀπισθοδρομησις τοῦ medicurrens μετὰ τὴν βολὴν τῆς σφαίρας ἐπὶ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ θέσεως, ἔπεται πρὸς τούτοις ἐκ τῆς ἐν δύο χωρίοις μνημονευομένης τελείας ἐπιστροφῆς τούτου μεταξὺ τῶν λίθων τοῦ σκύρου· ὁῦλον ὅτι πρῶτον ἐκ τῆς ἄνω μνημονευθείσης περιγραφῆς παρὰ Σιδωνίῳ Ἀπολληνάρῃ, καὶ ἦν Φιλιματίος τις παρὰ τὴν θέλησίν του ἐμπλακεῖς εἰς τὴν παιδίαν, ἀνέλαθε τὴν θέσιν τοῦ medicurrens καὶ ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἐν τῇ στροφῇ (per-catastropham) δὲν προσέσχε, καὶ δὲν διεπέρασε τὴν σειρὰν τῶν λίθων, ὡς ὤφειλε, ὀλισθήσας κατέπεσεν· δεύτερον ἀπαντᾷ ἐν τοῖς διαφόροις προστάγμασι καὶ παραγγέλμασιν ἐν τῷ ἀποσπάσματι τοῦ Ἀντιφάνουσ παρ' Ἀθηναίῳ.

Ἐξω, μακρὰν, παρ' αὐτόν, ὑπὲρ αὐτοῦ, κάτω ἄνω, βραχεῖαν ἀπόδος, ἐγκατέστρεφε (στρέφου ὀπίσω), ὡς τελευταία ἡ προστακτικὴ ἐγκατέστρεφε, ἣν ἐγὼ ἐν σχέσει πρὸς τὴν καταστροφὴν παρὰ Σιδωνίῳ θέλομεν ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ ἐπίστρεφον. Μετὰ τὰ κακὰ ταῦτά γνωρίσματα ἀμφοτέρων τῶν παικτῶν, τῆς Φενίνδης καὶ Ἀρπαστοῦ, πρόκειται ἤδη νὰ ἐρωτήσωμεν πῶς αἱ δύο αὗται παιδία διαφέρουσιν ἀλλήλων. Καὶ τὸ ὄνομα, φαινίνδα, ἢ φενίνδα, ἢ φενακίνδα (κατὰ συγκοπὴν) ἐκ τοῦ φενακίζω, ἢ κατὰ τὸν Eitner ἐκ τοῦ φαίω σημαίνει παιδίαν ἀπατηλὴν ἢ φανερὰν παιδίαν, ἀρπαστὸν ἐκ τοῦ ἀρπάζω, ἀρπαστὴ παιδιά.

Πρὸς ἀμφοτέρας τὰς ὑποδείξεις συμφωνοῦσιν ἀκριβῶς αἱ ὀλίγαι εἰδήσεις παρ' ἅπασι τοῖς συγγραφεῦσι περὶ τῆς παιδιᾶς ταύτης.

Κάλλιστα ἀπαντᾷ ἡ φαινίνδα ὀριζομένη ἐν σχολίῳ τινι ἐν Cod.

¹ VI, 20, 7.

² Πλουτ. Μαρκ. XV.

Paris 451 (ἀπὸ τοῦ ἔτους 914) εἰς Κλήμ. τὸν Ἀλεξανδρ. Παι-
δαγ. 111, 10, 50, παρὰ Klotz τομ. ΙV, σ. 138. « παιδιὰ ἢ ρε-
νίνδα τοιαύτη σφαιρὰν κρατῶν τις τῶν παιζόντων παιδῶν εἶτα
ἐτέρῳ προδεικνύει ταύτην, ἐτέρῳ αὐτὴν ἀπέπεμπεν, ὀνόμασται δὲ
ἀπὸ τοῦ ρενακίζεν, ὃ ἐστὶν ἀπατᾶν καὶ γὰρ ἠπάτα ὁ ἕτερος μὲν
δείξας ἐτέρῳ εἰ ἐπιδούς.» Πρὸς τὴν περιγραφὴν ταύτην συμφω-
νοῦσιν ὁ Πολυδεύκης καὶ Εὐστάθιος. (ἔπεται συνέχεια).

EM. ΓΑΛΑΝΗΣ.

Ἄρθωσις.

Ο κ. Cobet ἐν τεύχει τῆς «Μνημοσύνης» τετάρτῳ καὶ τε-
λευταίῳ τοῦ ἔτους τούτου παρέχεται διορθώματά τινα εἰς τὸν Γα-
ληνόν, ἐν οἷς καὶ τόδε :

Tom. IX, pag. 907 : τῶν μηνῶν ὁ μὲν ἕτερος ὁ κυλλῶς
ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζόμενος ἐννέα καὶ εἴκοσιν ἡμερῶν ἐστίν, ὁ δ' ἕτε-
ρος ὁ πλήρης τριάκοντα. Turpissimo errore scribitur κυλλῶς
pro κοῖλος.

Νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα ἡ διορθωσις τοῦ κυλλῶς
εἰς κοῖλος, ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει ἡ γραφὴ τοῦ κειμένου, ὡς φαί-
νεται ἐκ τῆς φράσεως « ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζόμενος », ἥτις ὑπο-
δεικνύει ἐπωνυμίαν τοῦ μηνὸς ἄλλην ἢ τὴν κοινήν. Ἐπειτα καὶ
σήμερον ἐτι λέγομεν τὸν Φεβρουάριον Κοιτσοφλέβαρον, ἐπειδὴ
ἔχει 28 μόνον ἡμέρας καὶ εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἀνάπηρος, ἤτοι κου-
τσός (=κυλλός), καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐλλιπής ὡς πρὸς τοὺς ἄλ-
λους μῆνας τοὺς ἔχοντας 30 ἢ 31 ἡμέρας. Ὅτι δὲ ἡ λέξις κυλ-
λῶς, ὡς καὶ ἡ παρ' ἡμῖν νῦν κοιτσός, μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν
τοῦ ἐλλιπῆς, καταφαίνεται καὶ ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ προκειμέ-
νου χωρίου, ἐνθα ὁ ἕτερος μὴν ὁ ἄρτιος ὁ ἔχων τριάκοντα ἡμέ-
ρας καλεῖται πλήρης.

Ἀθήνησι τῆ 15 Νομβρίου 1884.

Δ. Η. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.

POESTION.

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΙ

συμβολὴ πρὸς τὴν φιλολογίαν τῶν γυναικῶν
μεταφρασθεῖσαι

ΥΠΟ EM. ΓΑΛΑΝΗ.

Τυπᾶται δευτ. 3.